

Філософія права

УДК 340.12

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20459658>

**Вплив міжнародного права на гуманізацію системи
кримінально-правового впливу України**

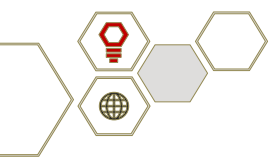
Богуславський Олександр Анатолійович,

здобувач третього освітньо-наукового ступеню вищої освіти,
кафедри міжнародного, національного права та правоохоронної діяльності,
Херсонського державного університету, м. Івано-Франківськ, Україна,
<https://orcid.org/0009-0002-8038-8772>

Прийнято: 19.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

Анотація. У представленій роботі комплексно досліджено поняття гуманізму і гуманізації в контексті філософсько-правових підходів до визначення цих понять і діалектико-конвергентного процесу трансформацій законодавства України фактором яких виступає вплив міжнародного права. Проаналізовано історичні аспекти, що стали активізаційним ідейним тлом запуску юридичних процесів гуманізації українського національного законодавства, на прикладах трансформацій, що відбулись у системі кримінально-правового впливу.

Метою дослідження було встановити вплив міжнародного права як фактору, що чинить імпульс до творення гуманізаційних процесів трансформацій законодавства України, філософську-правову сутність і значення такого впливу.

В ході дослідження задля досягнення зазначених цілей використовувались загальнонаукові методи такі як: аналізу, синтезу, системний, абстрагування, дедукції та індукції, а також спеціальнонаукові: філософсько-правового аналізу, аксіологічний, герменевтичний, історико-правовий методи.

Результатом дослідження стало визначення і філософсько-правове осмислення основних підходів до дефініювання понять гуманізму і гуманізації, встановлення і обґрунтування концептуально-нормативного зв'язку між актам міжнародного права і трансформаційних перевтілень у законодавстві України під впливом гуманізаційних положень і ідей які несуть у собі такі акти.

Охарактеризовано і проаналізовано на прикладі показових міжнародних політико-правових процесів ідейно-нормативний імпульс до реформування системи кримінально-правового впливу в Україні.

Висновком данного дослідження стало знайдене наукове підтвердження факту діалектичного впливу міжнародного права як динамічного філософсько-правового процесу на гуманізаційні трансформації законодавства України на прикладі трансформацій системи кримінально-правового впливу.

Ключові слова: гуманізм, гуманізація, міжнародне право, філософська концепція гуманізму, права людини.

The impact of international law on the humanisation of Ukraine's criminal justice system

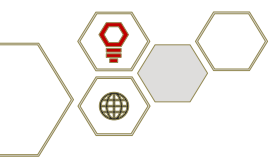
Oleksandr Bohuslavskyi,

PhD student, Department of International and

National Law and Law Enforcement,

Kherson State University, Ivano-Frankivsk, Ukraine,

<https://orcid.org/0009-0002-8038-8772>

Abstract. This paper provides a comprehensive examination of the concepts of humanism and humanisation within the context of philosophical and legal approaches to defining these concepts, as well as the dialectical and convergent process of transformation in Ukrainian legislation, driven by the influence of international law. The historical aspects that served as the ideological backdrop for the initiation of legal processes of humanisation of Ukrainian national legislation are analysed, using examples of transformations that have taken place within the criminal law system.

The aim of the study was to establish the influence of international law as a driving factor in the creation of humanisation processes in the transformation of Ukrainian legislation, as well as the legal and philosophical essence and significance of such influence.

In the course of the study, general scientific methods such as analysis, synthesis, systems analysis, abstraction, deduction and induction were used to achieve the stated objectives, as well as specialised scientific methods: philosophical-legal analysis, axiological, hermeneutic and historical-legal methods.

The study resulted in the identification and philosophical-legal analysis of the main approaches to defining the concepts of humanism and humanisation, as well as the establishment and justification of the conceptual and normative link between acts of international law and the transformative changes in Ukrainian legislation brought about by the humanising provisions and ideas embodied in such acts.

The ideological and normative impetus for reforming the system of criminal law enforcement in Ukraine is characterised and analysed using the example of illustrative international political and legal processes.

The conclusion of this study is the scientific confirmation of the dialectical influence of international law—as a dynamic philosophical and legal process—on the humanisation of transformations in Ukrainian legislation, using the example of transformations in the system of criminal law enforcement.

Keywords: humanism, humanisation, international law, philosophical concept of humanism, human rights.

Постановка проблеми Концепція гуманізму є ваговою в антропології права і однією з центральних у правовій аксіології. Гуманізація в свою чергу є одночасно процесом і результатом еволюції правових систем яка відбувається шляхом впливу ідей гуманізму які існують у вигляді філософських теорій і світоглядних концепцій, що в тому числі закладаються в ідейні доктрини актів міжнародного законодавства. Дослідження таких концепцій, їх філософсько-правовий аналіз є важливою дослідницькою задачею, яка дозволяє фіксувати у вигляді науково-аналітичних спостережень розвиток відносин у суспільствах, відслідковувати динаміку розвитку їх правових систем.

Наочною, такою де такі спостереження здатні демонструвати особливо показовий результат у вигляді науко-аналітичного матеріалу є система кримінально-правового впливу. До процесів гуманізації системи кримінально-правового впливу традиційно прикута увага вітчизняних науковців, а її аналітика є затребуваною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню тем гуманізму, процесів гуманізації законодавства, конвергенційному впливу міжнародного права на національне законодавство України як теоретичним так і історико-практичним аспектам приділено увагу рядом науковців. М. В. Громовчук, Д. М. Белов, С. Д. Гусарєв, О. І. Донченко розробляли філософську-правову доктрину аналізуючи поняття гуманізму використовуючі аксіологічні і антропологічні підходи синтезуючи накоплені знання у системну теорію, С. Щербак, В. Мамалига, Н. Г. Гузь досліджували історичний аспект гуманізаційних трансформацій в тому числі через конвергенційний вплив міжнародного права, Острогляд, М. Ю. Кутєпов зосереджували увагу на факторах і векторах розвитку кримінально-правових політик і кримінально-виконавчого напрямку правової теорії.

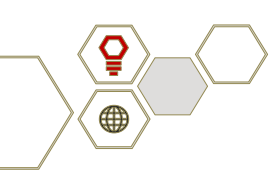
Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В сучасній філософсько-правовій доктрині проблематиці вивчення і аналізу різних аспектів гуманізму присвячено ряд статей. Оцінюючи загальну картину наукової розробки теми відмічаємо помітну прогалину і в одночас перспективний напрямок – це філософсько-правовий аналіз трансформацій в дискурсі гуманізації кримінально-правових процесів. Вважаємо, що наукове дослідження впливу ідей гуманізму на процеси гуманізації системи кримінально-правового впливу стане важливим чинником який поглибить системне бачення теми проблематики, активізує увагу науковців до зазначеного напрямку через аналіз і дискусію.

Формулювання цілей (постановка завдання) Даною науковою статтею пропонується вирішення проблематики проведення комплексного філософсько-правового аналізу гуманізаційного впливу міжнародного права як діалектичного процесу який виступає чинником трансформації систем кримінально-правового впливу через ідеї гуманізму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під поняттям гуманізм сучасними дослідниками прийнято розуміти комплексну філософсько-світоглядну концепцію, яка розкривається через категорії у яких проявляться людина і людська природа. В філософсько-правовій науці дане поняття розглядається із різних підходів і свідчить про багатоаспектність і ідейну ємність поняття. Пропонуємо далі розглянути такі підходи, які запропоновані різними дослідниками.

Методично О. К. Костюкевичем пропонується підхід інтерпретації аксіологічного виміру правових понять через характеристики правової реальності яку вони утворюють [8]. Тому при дефініюванні основних понять даного дослідження пропонується розглядати елементи прояву понять із описанням їх показових визначальних характеристик.

С. Максимов пропонує розглядати взаємозв'язок між людиною і правом як тему, що досліджується правовою антропологією як одним із базових

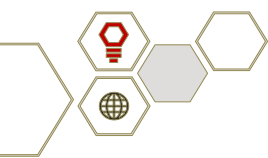
розділів філософії права [10, с. 148], в той час, як зазначає С. Д. Гусарев гуманістична проблематика розглядається у історичних, ідеологічних, прагматичних аспектах, в контекстах національного розвитку, європейської інтеграції, світових і європейських стандартів життя, адаптації національного законодавства тощо. У такій багатоаспектності С. Д. Гусарев вказує на складність питання гуманізації суспільного буття в Україні і необхідність вироблення комплексних уніфікованих підходів до проблеми прав людини в сучасних умовах та гарантії їх реалізації [3, с. 48].

У свою чергу С. Щербак і В. Мамалига, у понятті гуманізм звертають увагу на визнанні людини як особистості, індивіда, забезпечення її прав на вільний розвиток, утвердження її блага як критерію оцінки суспільних відносин. Такий критерій може відзеркалювати моральну позицію суспільства, свідчить про визнання цінності людини як особистості, повагу до її гідності, що прагне її блага як мети свого розвитку [14, с. 38].

Із праць С. Д. Гусарева вбачається, що гуманізм проявляється у гуманітарній політиці держави, яка виявляється у послідовному здійсненні заходів, спрямованих на підтримку й інтенсифікацію гуманітарного розвитку суспільства згідно з визначеними пріоритетами та загальнонаціональними інтересами. Її сутністю є створення умов для виявлення, формування й розвитку творчого потенціалу особи та суспільства в цілому [3, с. 48].

На думку М. В. Громовчука і Д. М. Белова, гуманізм, як правова категорія, являє собою світогляд, що розглядає людину як вищу, самодостатню і самоусвідомлюючу цінність. Вказується, що гуманізм є моральною вимогою до поведінки людей, тобто певною категорією морального усвідомлення людини найвищою соціальною цінністю в державі [2, с. 301].

Наведені наукові твердження вказують, що для правознавства де людина є одним із основних суб'єктів правових відносин які складають предмет правових наукових знань, концепція гуманізму має сильний визначальний

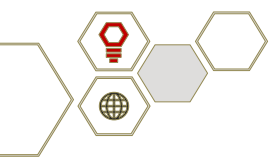
вплив на наповнення, спрямованість і специфіку регуляторних механізмів, невід'ємно вплетена в матерію права і є його структурною частиною

Цим обумовлюється актуальність продовження наукових досліджень і аналізу розвитку концепції гуманізму яка проявляється, серед іншого, у процесі гуманізації системи кримінально-правового впливу України яке зумовлено міжнародним правом.

Розвиток принципу верховенства права потребує змін підходів до стандартів, засадничих положень, ідеології та методологічних засад у праві, які використовувалися раніше. Особливої уваги потребують принципи, закріплення яких у сучасному праві багато в чому зумовлено міжнародно-правовими актами про права людини та їхньою обов'язковістю для національного законодавства. Гуманність є одним з ключових таких принципів по відношенню до людини. [14, с. 38].

Похідним від гуманізму як явища для правничої науки є процес гуманізації. У своїй праці О. І. Донченко вказує, що гуманізм може розглядатись як відкрита система, яка динамічно розвивається і яка включає в себе створені суб'єктом правотворчості умови для втілення в життя матеріальних і духовних потреб людини [5, с. 5]. Тобто діалектично гуманізм у своєму трансформаційному впливі на законодавство виражається через прийняття нових або зміни старих нормативно правових актів в яких регулювання відбувається з більшою мірою втілення прав, інтересів і свобод людини, розширення гарантій їх захисту і усунення прогалин, які створювали пробіли у цілісності системи захисту прав людини.

Поворотним моментом який започаткував тренд на гуманізацію національної системи кримінально-правового впливу України є старт долучення України до Ради Європи і прийняття нової Конституції. Конституцією України закріплено, що людина є найвищою соціальною цінністю, і показово, що поряд юридичного закріплення набули такі визначальні для системи законодавства поняття як честь, гідність [6].

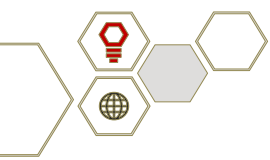

Таким чином було визнано, людину не лише як суб'єкт матеріального світу, а і юридичне існування права на духовний вимір людини і відповідно право на його існування, розвиток і захист. Не менш важливим є наступні положення Конституції України про те, що права і свободи людини, їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [6]. Такі положення містять у собі прямий концептуальний вплив на трансформаційні процеси гуманізації і посилення захисту і гарантій прав людини.

16 вересня 1992 року Парламенту України було надано статус "спеціального гостя" в Парламентській асамблеї Ради Європи. Зазначена подія принесла собою суспільне піднесення і започаткувала вектор трансформацій національного законодавства в дусі європейських стандартів і статуту ради Європи через підписання Україною як дежавою відповідних зобов'язань [1].

Згадані зобов'язання Україною почали виконуватись ще до вступу до Ради Європи, коли відбулось приєднання до ряду Європейських конвенцій. А вже після набуття повноправного членства в Раді Європи політичні кола України активізували дискусію про виконання зобов'язань та адаптації законодавства до європейських норм [4, с. 149].

У науковій, правничій традиції України в розрізі гуманізації особливо притаманно вести наукову дискусію розглядаючи під поняттям гуманізація права поступове пом'якшення кримінально-правових процедур. В цьому контексті часто обговорюється доцільність пом'якшення покарань за деякі види правопорушень із одночасним перенесенням акценту із впливу покарання на вплив шляхом методів перевиховання і ресоціалізації. Дійсно, кримінально-правовий аспект один із найпомітніших і найзапитованіших для досліджень в цій площині так як у великій мірі переживає гуманізаційних трансформацій в результаті адаптації і гармонізації відповідно до системи актів міжнародного права.

У громадянському суспільстві прояв гуманізму у кримінально-правовій площині завжди сприймається з точки зору існування чи відсутності у кримінальному законі такої міри покарання за вчинення злочину, як смертна кара [14, с. 38].

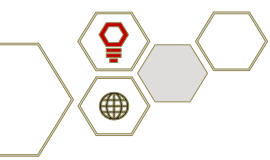
Показовим можна назвати визнання неконституційною норму Кримінального кодексу України про існування такого виду покарання за кримінальні правопорушення як смертна кара у рішенні Конституційного суду України від 29 грудня 1999 року [13].

Передумовою для такого рішення були зобов'язання України як держави в рамках інтеграційних процесів до європейського співтовариства і виконання протоколу про невикористання такого виду покарання.

5 травня 1997 Україною було підписано Протокол № 6 Європейської конвенції з прав людини, щодо скасування смертної кари, що стало ще однією важливою подією на шляху України по побудові системи законодавства заснованій на верховенстві права людини і визнанні права на життя як невід'ємної цінності. Але лише 30 грудня 1999 р. Конституційний Суд України виніс рішення про те, що існування смертної кари було таким, що не відповідало положенням Конституції [4, с. 150].

Прийняття даного рішення супроводжувалось активними дискусіями. Результатом було прийняття акту який значною мірою наповнений положеннями гуманістичного змісту у якій зокрема вказується про необхідність, враховувати глибоку й чітко виражену пошану до цінності людського життя. Право на життя стверджувалось як невід'ємне та невідчужуване і як одна з фундаментальних засад побудови правового, демократичного суспільства [13].

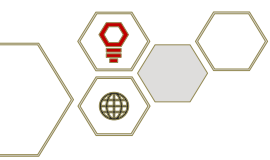
Із більш сучасних помітних прикладів впливу міжнародних правових актів в сфері кримінально-правового впливу можна говорити про реалізацію проекту відновлювального правосуддя для неповнолітніх. Преамбулою спільного наказу Міністерства Юстиції України і Генеральної прокуратури

від 21 січня 2019 року «Про реалізацію пілотного проекту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення»» вказано, однією із правових підстав для прийняття даного наказу є «Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила»), ухвалених резолюцією № 40/33 від 29 листопада 1985 року Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй [12].

«Пекінські правила» є актом Організації Об'єднаних націй, що носить декларативний характер про окреслення виміру визнання цінностей, що пов'язані із особливим правовим статусом неповнолітніх осіб. Положеннями «Пекінських правил» укладено корпус філософсько-ціннісних векторів, де неповнолітня особа є особою з особливим захистом, а законодавчі системи і законодавці будують систему нормативно-правових актів національних законодавств у якій досягається мета національного розвитку в рамках забезпечення соціальної справедливості, в тому числі, через конструктивну соціальну політику по відношенню до неповнолітніх. Даний міжнародний нормативний акт безпосередньо вплинув на розробку відповідного національного акту України у сфері кримінально-виправної політики по відношенню до неповнолітніх [11].

За своєю суттю даний нормативний акт формалізує новий механізм реалізації концепції гуманізації направлений на пошук шляхів поза криміналізаційного виправлення неповнолітньої особи яка вперше вчинила кримінальне правопорушення. Необхідність такого механізму є беззаперечною, так як на нашу думку вона направлена на активізацію і задіяння внутрішніх механізмів (сумління, співчуття тощо) людини для пошуку компромісу і покаяння, а як наслідок виправлення. Для неповнолітніх осіб це особливо корисно і може сприяти особистісному зросту в рамках усвідомлення необхідності нести відповідальність за свої вчинені дії, але в той самий час непіддання завчансному поміщенню до кримінально-виправних

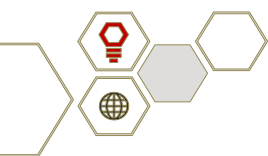

установ до моменту вичерпання всіх заходів які з урахуванням підходу визнання цінності і поваги до гідності, і особливих шляхів і стимулів до внутрішнього виховання в собі механізмів до самостримування і самокоригування своєї поведінки. Констатуємо, що наочним є зміщення акценту кримінально-правового впливу на правопорушників із покарань, що носять карно-ізоляційний характер на педагогіко-виховний із наданням останньому пріоритету.

Це підтверджується зокрема і М. Ю. Кутєповим, який наголошує, що на важливості соціально-педагогічної та корекційно-виховної роботи систем кримінального впливу. Вказується, що перевиховання особистості неповнолітнього перш за все спрямоване на зміну стилю поведінки, антисуспільних поглядів і переконань, приведення їх у відповідність до загальноприйнятих суспільних норм [9, с. 223].

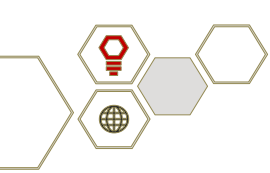
Як слушно вказує О. О. Книженко покарання не має на меті спричиняти фізичні, психічні страждання, принижувати людську гідність [7, с. 225, 226]. Враховуючи особливість життєвого періоду неповнолітніх який впершу чергу характеризується з однієї сторони незрілістю а з іншою гнучкістю до особистісних змін, доречно виокремлювати саме таку категорію для встановлення особливих підходів кримінального-впливу в ході реакції на їх правопорушення.

Висновки. Констатуємо, що діалектичний вплив міжнародного права як динамічного філософсько-правового процесу є непосредним і доведеним. Він розкривається в конвергенційному впливі через соціо-нормативні канали через ряд вимірів такі як безпосередньо норми міжнародно-правових актів, роботу міжнародних органів і організацій, взаємовлив і взаємообмін культур, просвітницько-інформаційну роботу і глобалізаційні процеси. Вважаємо, що розвиток цих процесів не зупиниться, і його аспекти представлятимуть цінність і інтерес як предмет наукових філософсько-правових досліджень у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Висновок Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо заявки України на вступ до Ради Європи від 26 вер. 1995 р. №190 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_590#Text (дата звернення 20.04.2026)
2. Громовчук М.В., Белов Д.М. Гуманізм як філософсько-правова категорія в умовах формування нової парадигми в праві // Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. №3. С. 301-310.
3. Гусарєв С.Д. Гуманізм як основоположна ідея сучасного правового світогляду // Альманах права. 2012. №3. С.47-51.
4. Гузь Н.Г. Зобов'язання України перед Радою Європи та їх виконання // Сторінки історії. 2015. №39 С.147-155.
5. Донченко О.І. Прояв принципу гуманності в деяких галузях права // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2019. № 42 (1), С. 4-8.
6. Конституція України від 28 черв. 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4178> (дата звернення:18.04.2026)
7. Книженко О. О. Процес гуманізації кримінальної відповідальності в Україні // Форум права. 2008. № 1. С. 225–228.
8. Костюкевич О. К. Аксиологічні засади правозастосування: соціальна, моральна, культурна та інтелектуально-інструментальна цінність у сучасному правопорядку // Український політико-правовий дискурс. 2026. № 22.
9. Кутєпов М.Ю. Виправлення та ресоціалізація засуджених неповнолітніх: шляхи вдосконалення // Юридичний науковий електронний журнал. 2020. №1. С. 222-226.
10. Максимов С. Антропологічні основи права // Філософія права і загальна теорія права. 2012. № 2. С. 148–155.

11. Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються відправлення правосуддя стосовно неповнолітніх (Пекінські правила) від 1985 р. URL: https://www.unodc.org/pdf/compendium/compendium_2006.pdf (дата звернення 20.04.2026)

12. Наказ Міністерства юстиції України, Генеральної прокуратури України «Про реалізацію пілотного проекту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення»» від 21 січ. 2019 р. № 172/5/10. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-19#Text> (дата звернення 18.04.2026)

13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання від 29 груд. 1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-99/ed19991229#Text> (дата звернення:18.04.2026)

14. Щербак С., Мамалига В., Гуманізм у кримінальному праві України: історико-правові аспекти // Консенсус. 2022. № 3. С. 35-46.